

УДК 391(=135+=512.161)

<https://orcid.org/0000-0003-0745-1931>

PARTICULARITĂȚILE ESTETICE ALE COSTUMULUI TRADITIONAL ROMÂNESC ȘI CEL GĂGĂUZ

Cazac Viorica

Doctor în tehnică, conferențiar
Universitatea Tehnică a Moldovei,
or. Chișinău, Republica Moldova
e-mail: viorica.cazac@dip.utm.md
Orcid: 0000-0003-0745-1931

Abstract: The Republic of Moldova presents the convivial area of many ethnic groups, each present with everything that defines it as a culture. The traditional costume is not an exception in this regard. The aesthetics of the traditional costume is determined by the materials, the constructive, technological, functional solution. The structural-constructive analysis with an impact on the aesthetics, defining the shape of the product, of the traditional Romanian and Gagauz costume shows a linear division in the transverse direction of the Romanian costume and in the horizontal direction of the Gagauz costume. The Romanian costume consisting of shirt, fota or catrinta, belt, bondiță through the constructive lines defined by the joints of the landmarks, but also through the ornamental organization is recorded by a multitude of verticals that through rhythmic repetition amplify the wearer's dynamism and verticality. Horizontality prevails in the Gagauz costume.

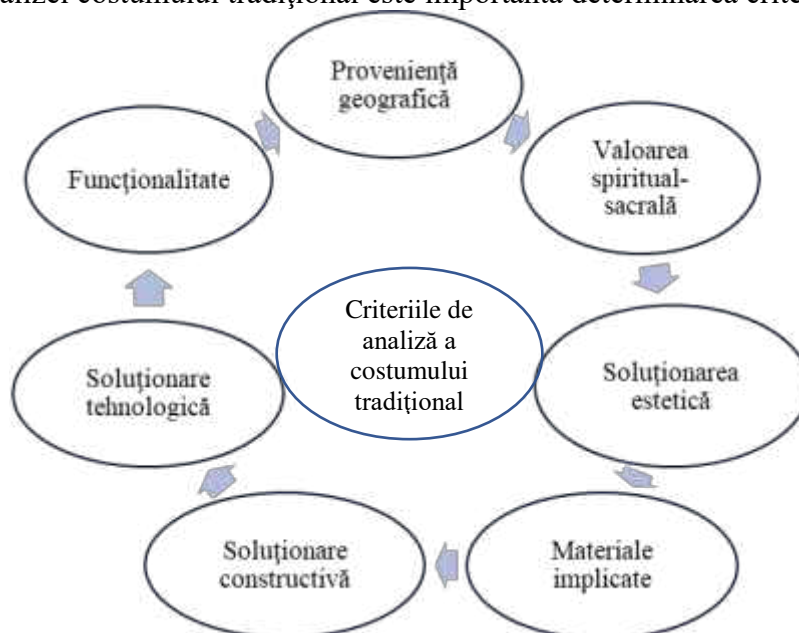
The study was done within the State Project 20.80009.0807.17. “Education for the revitalization of the national cultural heritage through traditional processing technologies used in the Republic of Moldova in the context of multiculturalism, diversity and European integration”.

Keywords: estetică, costum tradițional românesc, costum tradițional găgăuz, tradiții, cromatică.

Introducere. Costumul tradițional face parte din ansamblul elementelor de identitate ale unei națiuni, descriind prin limbajul vizual valorile, cultura și istoricul națiunii. Este o carte deschisă care pe lângă cele menționate povește despre nivelul cunoașterii și aplicării meșteșugului obținerii textilelor, decorării costumelor, prelucrării pielor și blănurilor, obținerii podoabelor, etc.

Repere în analiza costumelor tradiționale.

În vederea analizei costumului tradițional este importantă determinarea criteriilor de

Fig. 1. Criteriile de referință în analiza costumului tradițional

referință semnificativi. Analiza factorilor de influență a permis identificarea criteriilor de referință semnificativi prezentați în figura 1.

- proveniență geografică;
- valoarea spiritual-sacrală;
- soluționare estetică:
- materiale utilizate;
- soluționarea constructivă;
- soluționarea tehnologică;
- funcționalitatea pieselor costumului tradițional.

Analiza esteticului costumelor tradiționale românești și găgăuze.

Soluționarea constructivă a pieselor costumului tradițional are impact asupra esteticii determinând forma și silueta lui. Funcție de soluțiile constructive identificate și aplicate este definită forma (dreptunghiulară sau trapezoidală) a costumelor tradiționale pentru femei. Silueta costumului poate fi: dreaptă, ajustată, lărgită la terminație, lărgită pe linia umerilor, etc.

Constituirea structural-spațială a costumului cămașei tradiționale românești pentru femei de siluetă dreaptă [1-3], este fără pense, cu utilizarea „cutulițelor”. Ajustarea pe purtător este realizată doar în zona răscoielii gâtului, terminației mâinecilor (voluntar), pe liniei taliei și a șoldurilor datorită cuprinderii acestei zone de către catrință sau fotă și de către brâu suprapuse peste cămașa lungă ce se întinde de sub acestea (fig.1).

Constituirea structural-spațială a costumului găgăuz pentru femei (fig. 2) este determinată de soluții care permit ajustarea pe purtător utilizând în acest sens proiectarea și realizarea penselor-strategie constructivă specifică datată ca apariție după unele surse bibliografice [6] cu sec. XIX, anii 1840-1890, secționarea pe linia taliei a părții superioare a produsului de cea inferioară. Suport în conextul bunei ajustări a produsului pe purtătoare este asigurat de către *fita* – șorțul din față și *cumușli kușak* -brâu.

Fig. 2. Costum tradițional românesc [4]

Fig. 3. Costumul tradițional găgăuz [4]

Impactul vizual al costumului asupra percepției este determinat și de divizările constructive remarcate în piesele costumului. Analizând constituirea structural-compozițională a costumului tradițional românesc pentru femei compus din: *cămașă*, *fotă/catrință*, *brâu* și *bondiță* (fig. 2.), s-a remarcat structurarea prin divizarea predominantă pe direcție verticală în cămașele pentru femei, susținută de elementele ornamentale sub formă de dungi obținute prin țesere în catrință-direcționate predominant tot pe verticală. În costumul tradițional găgăuz pentru femei (fig. 3) compus [7-9] din: *toplulu fistan* (rochie în pliuri mici), *skladkali fista* (rochie în pliuri mari), *toplulufista* (fustă încrețită pe linia taliei), *tantelili fusta* (fustă decorată cu dantele croșetate), *kofta* (haină cu sprijin pe umeri), *hastarli kofta* (haină cu sprijin pe umeri pe căptușeală), *fita* (șorț), *jiletka* (vestă), *keptar* (bondiță-rom.), *cumușli kușak* (brâu, cingătoare), *çorap*, divizările constructive prin secționări cele mai multe sunt direcționate pe orizontală.

În cămașa tradițională pentru bărbați, atât românească din spațiul basarabean cât și în cea din costumul găgăuz se atestă multiple linii atât orizontale cât și verticale, reprezentate fie de divizările constructive, fie de registrele ornamentale.

Un alt factor de influență cu impact semnificativ asupra esteticului costumului este ornamentarea. Cea mai perpetuată ornamental piesă a costumului românesc este cămașa de orice croială: fie cămașa cu altiță (pentru femei), cămașa dreaptă, cămașa cu platcă. Disponerea compozițională a motivelor ornamentale în registre determină direcționarea fluxului vizual la percepția costumului.

Astfel, canonic prin râurile de pe piepți și spate, mâineci, registrele ornamentale dispuse pe linia de simetrie a deschiderii feței, zona bentițelor sistemelor de deschidere a feței în cămașele tradiționale pentru femei românești, fluxul vizual determină perceperea ascendenței pe verticală. Crearea verticalelor multiple ornamentale în cămașe, este asigurată de multitudinea de tehnici de coasere fiind predominante ca tehnici de decorare ornamentală. Uneori acestea sunt susținute armonios de ornamentarea textilelor rezultată prin aplicarea diferitor tehnici de țesere.

Din cele remarcate, după piesele costumului tradițional găgăuz pentru femei identificate în Muzeul din Comrat, pensiunea turistică Găgăuz Sofrasi, după analiza surselor bibliografice și arhivelor documentare fotografice, ornamentarea prin tehnicile de coasere, țesere nu poartă un caracter prolific, lipsește aproape în totalitate. Accentele sunt determinate de ansamblurile podoabelor generoase-apanaje ale costumului găgăuz pentru femei, dispuse în multiple șiruri repetitive, completate fiind de contrastele cromatice ale elementelor costumului (fig. 5).

Fig. 4. Elemente ale costumului tradițional românesc [5]

Fig. 5. Elemente ale costumului tradițional găgăuz [7]

Un alt element estetic definitoriu îl reprezintă cromatică. Din aspectul cromaticii cămașele pentru femei și bărbați românești erau realizate din pânze de casă din cânepă, in, lână, mult mai târziu din bumbac, borangic albite, fiind de nuanțe apropiate de alb. Foarte variate cromatic sunt soluțiile cromatice ornamentale reproduse prin coasere sau țesere pe cămașe, obținute din diverse surse din mediul înconjurător. Fotele și catrințele prezintă soluții cromatice închise.

Soluționarea cromatică a costumului tradițional găgăuz denotă culori tari, expresive, închise prezente atât în costumul pentru femei, cât și cel pentru bărbați.

Amintim că, un loc aparte îl ocupă podoabele și accesoriile cu care se găteau femeile și care se considerau componente indispensabile ale costumului popular. Portul lor avea justificări sacrale, apotropaice și sociale. Mărgelele și salbele aveau rol de protecție a zonei gâtului, considerându-se că femeile ce nu poartă mărgele în timpul existenței lor pe pământ la trecerea în altă formă de existență vor purta șerpi la gât, argument susținut prin menționarea acestui fapt în diverse conținuturi religioase. În același timp mărgelele și salbele, numărul de șiraguri, materialele din care erau realizate, denotau statutul social al purtătoarei. Inelele și brățările preluau responsabilitățile pentru jurămintele depuse. Cerceii aveau rolul protecției de duhurile rele a zonei urechilor. Se considera că nepurtarea cerceilor pe „această lume” va determina purtarea broaștelor pe „cealaltă lume” [1].

În viața cotidiană podoabele se purtau în număr redus, sudimensionate ca mărime și simple ca realizare. La sărbători se purtau un număr mai mare de podoabe, scumpe și deseori de dimensiuni supradimensionate.

Concluzii

Costumul tradițional reprezintă un ansamblu identitar ce cumulează multiplele valori format pe tot parcursul evolutiv al unei națiuni ce necesită cunoaștere, revitalizare și încurajarea purtării acestuia cu demnitate în vederea asigurării continuității lui.

Esteticul costumelor tradiționale este determinat de o multitudine de factori de influență cum ar fi: istoricul, cultura, socialul, caracterul zonal de îndeletniciri, etc.

Materialele utilizate, soluționarea constructivă, tehnologică are impact direct asupra soluționării estetice, definind imaginea costumului și al purtătorilor.

Cu multiple valențe sacrale costumul în toate timpurile evolutive a fost determinat și de necesitățile funcționale necesare de asigurat, remarcat spre exemplu de constituirea structural funcțională a cămașelor românești cu grad mare de lejeritate, asigurând libertate maximală mișcărilor și în activitățile cotidiene, dar și la implicarea în activitățile de sărbătoare.

Costumele diverselor etnii surprind prin varietatea soluțiilor de reprezentare vizuale unele din ele împumutând elemente, termeni utilizați în raport cu definirea lor.

Bibliografie

1. Cazac, V. Creativitate și canoane în costumul popular tradițional. Lucrările Conferinței, „Zilele Academiei de Științe din România: Creativitatea în Societatea Cunoașterii”, 17-18.10.2019.
2. Cazac, V., Adascalita, L., Babenco, C. Cămașele tradiționale pentru bărbați de purtat. Conferința științifică națională, cu participare internațională, „Portul popular românesc: asumarea tradiției ca practică socială și cercetare”. Institutul Patrimoniului Cultural. 24 iunie 2021. Program. Rezumatele comunicărilor. Chișinău: Lexon-Prim, 2021, p. 15-16. ISBN 978-9975-3502-0-4.2. Accesibil: [https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=_943peYAAAAJ&citation_for_view=_943peYAAAAJ:RHpTSmoSYBkC].
3. Cazac, V., Ursu, E., Adascalita, L., Cîrja, J. Analysis of the identity peculiarities of the traditional romanian shirts from the Republic of Moldova. *Global Journal of Human-Social Science Research*, [S.l.], oct. 2021. ISSN 2249-460X. Vol 21, No 5-C (2021). Global Journal of Human-Social Science Research, Volume 21 Issue 6 Version 1.0 November 2021.
4. Costume tradiționale. Accesibil: [https://www.google.com/search?xsrf=AJOqlzWQHCqLfDajZ9KkvtX8ATHWc9T7yw:1674225028228&q=costum+traditional+moldovenesc&tbm=isch&source=univ&fir=OO]
5. Profesoara care merge în ie la școală. Accesibil pe [https://www.ziarulnational.md/costum-popular-profesoara-care-merge-in-ie-la-scoala/].
6. Tag Archives: bust darts 1860s. Disponibil online: [https://witness2fashion.wordpress.com/tag/bust-darts-1860s/]
7. Бессарабия. Буджак. Доступно: [https://www.facebook.com/groups/242508632928728].
8. Особенности женской одежды у гагаузов — эксклюзив от Наты Чеботарь Доступно: [https://gagauznews.com/91793/osobennosti-zhenskoj-odezhdy-u-gagauzov-eksklyuziv-ot-naty-chebotar.html]
9. Радова-Каранастас, О. Этнокультурные особенности знаково-визуальной природы национального костюма гагаузов. Conferința "Știință, educație, cultură" Comrat, Moldova, 11 februarie 2015. C. 416-421.